

Celoštátne kolo Dejepisnej olympiády pre SŠ

11. ročník, školský rok 2018/2019

Písomný test pre kategórie A a B

1. Každá krajina je veľkým „múzeom“ s bohatou expozíciou zbierok. Štátom organizovaná pamiatková starostlivosť sa začala formovať v niektorých európskych krajinách v 18. storočí. O pamiatky v Uhorsku sa začala zaujímať od polovice 19. storočia Uhorská vedecká akadémia a od roku 1881 platil prvý súhrnný Uhorský pamiatkový zákon. Roku 1893 bola na podnet (koho?)**A**..... založená v Turčianskom sv. Martine (inštitúcia)**B**....., ktorá začala svoju činnosť roku 1895.

Doplňte v Odpoved'ovom hárku odpovede namiesto vyznačených písmen A a B.

2. K archeologickým nálezom na obr. a) a b) uveďte nálezisko. Zároveň k obr. a) uveďte približný vek objektu a k obr. b) obdobie nálezu objektu (storočie).

Odpovede zapíšte do Odpoved'ového hárku.

3. K uvedeným pojmom priradte z ponuky označenej písmenami a) až i) príslušný význam. V Odpoved'ovom hárku pripíšte k pojmu písmeno označujúce priliehavý význam:

1. proskripcie	a) povinný poplatok, daň
2. donácie	b) dary za preukázané služby
3. veduta	c) správca kráľovského majetku
4. koncil	d) mužský jednohlasný spev rímskokatolíckej cirkvi
5. gregoriánsky chorál	e) pohľad, výhľad na krajinu či mesto

6. komitát	f) prepisy textov
7. tribút	g) listiny s menami prenasledovaných
8. taverník	h) zhromaždenie hodnostárov cirkvi, cirkevný snem
	i) kráľovská župa

4. V texte sa nachádza niekoľko chybných faktografických údajov. **Odhaľte ich a v Odpoved'ovom hárku ich podčiarknite. Zároveň nesprávny údaj nahraďte správnym a zapíšte ho na vymedzené miesto.**

Slováci si vďaka živej historickej tradícii udržiavali povedomie spoločného pôvodu, spôsobu života, vlastnej ľudovej kultúry a jazyka. V ústnej tradícii sa zachovávala spomienka na Svätopluka a istý čas aj na účinkovanie sv. Metoda. Veľkomoravská, resp. svätoplukovská tradícia sa udržiavala až do 13. storočia. Časť z nej ako prvý zaznamenal byzantský cisár Michal Porfyrogenetos, ktorému živú svätoplukovskú tradíciu na juhozápadnom Slovensku na prelome 11. a 12. storočia zaznamenal najväčší český kronikár Dalimil. V cirkevnom prostredí vedomosť o byzantskej misii a jej protagonistoch pretrvávala ešte aj v 14. storočí. Dôkazom je záznam o sviatku sv. Cyrila a Metoda v kalendáriu Spišského misála. Tento sviatok si v súčasnosti pripomíname dňa 6. júna. Významnou pamiatkou na misionársku činnosť solúnskych bratov je aj freska z 11. storočia (na obr.), ktorá zobrazuje príchod slovanských vierozvestcov do Konštantínopolu na schválenie slovanských bohoslužobných kníh.

5. „Vydajte sa na túto cestu odpustenia hriechov vo viere vo večnú slávu Božieho kráľovstva. Boh to chce!“

K čomu inšpirovala a viedla záverečná časť príhovoru pápeža Urbana I. na cirkevnom koncile v Clermonte v roku 1095? Odpoveď zapíšte do Odpoved'ového hárku.

6. Doplňte v Odpoved'ovom hárku namiesto vyznačených písmen A a B mená korunovaných kráľov a namiesto písmena C chýbajúci údaj.

V stredoveku mala cirkev moc a vplyv nielen v náboženskej sfére ale i vo svetskej a politicko-mocenskej. Nie je náhoda, že okolo vianočných a novoročných cirkevných sviatkov, kedy sa v Ríme – v centre kresťanskej cirkvi, sústredilo veľa panovníkov a vplyvných osobností, sa riešili i politické otázky. V tomto sviatočnom čase boli v Ríme pápežmi korunovaní králi. V roku 800 kráľ**A**..... a v roku 1000 (resp. 1.1.1001) kráľ**B**.....

Dominantné postavenie cirkvi vo svetských záležitostiach sa skončilo v 12. storočí po dlhodobom zápase cirkevných a svetských panovníkov. Tento zápas súhrnne označujeme ako**C**.....

7. Do Odpoved'ového hárku doplňte namiesto písmena A - názov spolku a namiesto písmena B - rok vzniku.

V druhej polovici 19. storočia sa s rôznou intenzitou a možnosťami rozvíjalo ženské hnutie takmer v celej Európe. Aj v Rakúsko-Uhorsku sa sformovalo viacero ženských spolkov od charitatívnych, konfesiónálnych, vzdelávacích po národné. Spolok slovenských žien, ktorý prijal meno**A**..... podľa staroslovanskej bohyne, vznikol v Turčianskom Svätom Martine v roku**B**..... V Uhorsku spolok ne získal povolenie zakladať miestne pobočky, preto fungoval iba v Turčianskom sv. Martine, ale prostredníctvom svojich časopisov dával o sebe vedieť a jeho činnosť napodobňovali ženy v iných regiónoch. V USA dokonca vznikla krajanská organizácia tohto ženského spolku. Jeho členky nehlásali radikálne heslá ani neorganizovali hlučné protestné zhromaždenia ako anglické sufražetky, ale dokázali sa vzoprieť uhorskej politickej praxi druhej polovice 19. storočia i dvom totalitám 20. storočia - nacistickej i komunistickej - keď oficiálne odmietli slúžiť týmto režimom. Napriek dvom krátkym prerušeniam kontinuity, patrí spolok slovenských žien ženský spolok k najstarším spolkom tohto druhu v Európe.

8. Z ponúkaných pojmov pospájajte tie, ktoré spolu súvisia a správne trojice zapíšte pomocou uvádzajúcich číslíc a písmen napr. I-A-1 do Odpoved'ového hárku:

I Spoločenstvo Ježišovo	A Peter Pázmán	1 r. 1235
II Vyhnanie stúpcov slovanskej liturgie	B Belo IV.	2 r. 1540
III Bitka pri Poitiers	C Karol Martel	3 r. 886

IV Založenie univerzity v Trnave	D Ignác z Loyoly	4 r. 1635
V Revízia donácií Ondreja II. (na základe Zlatej buly)	E biskup Wiching	5 r. 732

9. Ktorý z uvedených pojmov logicky nepatrí do skupiny? V Odpoved'ovom hárku ho označte podčiarknutím.

- a) pontifikát, konkordát, urbár, encyklika, zajatie pápežov
- b) kapitulácia, dezercia, reparácia, deflácia, demarkačná línia

10. Nahrad'te písmená A, B a C menami panovníkov, ktorí o zjednotenie merných jednotiek usilovali. Odpoveď zapíšte do Odpoved'ového hárku.

Zjednotiť mernú sústavu používanú v Európe sa pokúšali panovníci a hospodárski reformátori i praktickí obchodníci. Prvý pokus o zjednotenie systému mier a váh sa na území, ktorému vládol pokúsil v roku 1504 panovník**A**..... Lenže po smrti jeho syna v bitke pri Moháči a obsadení Uhorska Turkami táto snaha stratila podporovateľa. Vydaním zákona z roku 1659 urobil nový pokus**B**..... Jeho zákon nariadil používať bratislavské miery, ale v jednotlivých častiach krajiny tento zákon porušovali resp. neakceptovali. Ďalšiu iniciatívu v tomto duchu vzal v roku 1807 do svojich rúk uhorský snem. Schválil jednotné používanie tzv. bratislavských mier, ale v rakúskej časti zostali verní svojim dolnorakúskym merným jednotkám. Zjednotenie mier a váh sa podarilo až v roku 1876, za vlády**C**....., kedy Rakúsko–Uhorsko pristúpilo k medzinárodnému metrickému systému, ktorý používame dodnes.

11. V Odpoved'ovom hárku zakrúžkujte čísla dvoch výrokov, ktoré sú podľa vás pravdivé.

1. Sulejman I., zvaný Zákonodarca, víťaz v bitke pri Moháči, obdivoval a napodobňoval dvor Ľudovíta XIV.
2. Moskovské knieža Ivan IV., zvaný Hrozný, bol súčasníkom anglického kráľa Henricha VIII.
3. Americký prezident Abraham Lincoln sa zúčastnil rokovaní Berlínskeho kongresu ako čestný hosť.
4. V máji 1919 obsadila maďarská Červená armáda časť západného Slovenska, južné Slovensko a na strednom Slovensku sa dostala až po Banskú Bystricu. Dňa 16. júna 1919 bola v Bratislave vyhlásená Slovenská republika rád.

5. Ján Zápoľský, syn uhorského palatína, vlastnil viac ako 70 hradov a panstiev a pomerne početné vojsko, s ktorým však nezasiahol do bitky pri Moháči, čím si ho uchránil pre mocenský boj o uhorský trón uvoľnený smrťou kráľa Ľudovíta Jagelonského.
6. Zámorské objavy boli záležitosťou iba Španielska a Portugalska a nemali významný vplyv na hospodárstvo ostatných krajín.
7. Na Tridentskom koncile ponúklo katolícke duchovenstvo a hierarchia toleranciu predstaviteľom protestantských cirkví.
8. Hnutie abolicionistov usilovalo o zachovanie otrokárstva v južanských štátoch USA.
9. Vládcovia mestských štátov na Apeninskom polostrove dokázali, že moc, bohatstvo, vplyv na politiku, podpora umenia, staviteľstva, mecenát umelcov a mysliteľov nie je iba výsadou potomkov kráľovských rodov. Najznámejším predstaviteľom takéhoto bankárskeho rodu sú Mediciovci, vládcovia Milána a Benátok.
10. Tridsaťročná vojna bola konfliktom kresťanskej Európy a moslimskej Osmanskej ríše.

12. V Odpoved'ovom hárku podčiarknite z nižšie uvedených udalostí tie, ktoré sa chronologicky prelínajú s obdobím Francúzskej revolúcie až do vyhlásenia Napoleona I. za francúzskeho cisára:

Prijatie Pragmatickej sankcie, poprava anglického kráľa Karola I., poprava Ľudovíta XVI., vláda Leopolda II., protihabsburské stavovské povstania uhorskej šľachty, povstanie uhorských jakobínov, tzv. bostonský čajový večierok, vyhlásenie samostatného Talianska, bitka troch cisárov pri Slavkove, viedenský kongres

13. Ostrovné Anglicko, bolo silnou absolutistickou monarchiou a ako jedna z prvých krajín sa stala konštitučnou monarchiou, ktorou je dodnes. Anglicko bolo v priebehu svojej novodobej histórie niekedy aj republikou. Vymedzte toto obdobie (pomocou obr.) slovom i časovým údajom.

Odpoveď zapíšte do Odpoved'ového hárku na príslušné miesto.

14. Zakrúžkujte v Odpoved'ovom hárku možnosť, ktorá definuje pojem Kulturkampf = Kultúrny boj:

- a) Proces kultúrnej revolúcie v Číne v 20. storočí.
- b) Boj s negramotnosťou obyvateľstva južných oblastí po vzniku Talianskeho kráľovstva
- c) Boj proti vplyvu katolíckeho duchovenstva v spoločnosti po zjednotení Nemecka.

15. Namiesto písmen A, B, C a D doplňte údaje chýbajúce v texte:

Gramotnosť spoločnosti sa vyvíjala dlhé stáročia, kým dospela k dnešnému stavu. Za prvý medzník sa považuje vznik písma. Význam kultúrnej revolúcie sa pripisuje vynálezu kníhtlače, ktorou Johannes Gutenberg vydal v roku**A**..... prvú tlačenú bibliu. Obrazne povedané, zrodila sa „Gutenbergovská galaxia“, telesami ktorej sa stali najrôznejšie tlačené texty. Vynález sa rýchlo šírila. Za prvých 50 rokov vzniklo 260 tlačiarň. Prvotlače, ktoré vznikli v tomto prvom období tlačiarenskej produkcie, boli luxusným tovarom a dnes sú to zberateľské skvosty, nazývané**B**..... Masívny nástup literárneho spôsobu šírenia informácií a poznatkov však mohol začať až vďaka schopnosti čítať a písať, t. j. gramotnosti väčšiny obyvateľstva, čo sa dalo dosiahnuť až po zavedení povinnej školskej dochádzky. V Habsburskej monarchii bola zavedená na základe zákonov a opatrení na zlepšenie školstva známych ako**C**..... vydaných v roku**D**..... Máriou Teréziou.

16. Spojenecké aliancie, ktoré proti sebe stáli v prvej svetovej vojne, vznikli na základe spojeneckých zmlúv už dávno pred jej vypuknutím. **Na mape v Odpoved'ovom hárku označte písmenom „x“ zakladateľské štáty Dohody (Trojdohoda) a písmenom „o“ zakladateľské štáty Trojspolku (Ústredné mocnosti).** (Nie spojenecké štáty).

17. V akých dokumentoch môžete nájsť nasledujúci výňatok textu? **Odpoveď zakrúžkujte v Odpoved'ovom hárku.**

„Žid nemôže byť občanom ríše. Nemá volebné právo, nemôže zastávať verejný úrad. Židom ... je osoba, ktorá má medzi prarodičmi do tretieho kolena rasovo plný židovský pôvod.“

- a) Židovský kódex
- b) Norimberské zákony
- c) Fašistický manifest

18. Druhou svetovou vojnou zničenej a vyčerpanej Európe poskytli Spojené štáty americké systematickú hospodársku pomoc vo forme tzv. *Marshallovho plánu*. Jeho prijatie však bolo podmienené vzájomnou informovanosťou všetkých krajín, ktoré budú podporu poberať. **Do Odpoved'ového hárku doplňte:**

a) Prečo Stalin nesúhlasil, aby ho prijali krajiny Východného bloku?

.....

b) Akú alternatívu v podobe dvoch organizácií im zabezpečil?

.....

19. Ku ktorej udalosti sa viaže spomienka Tida J. Gašpara? Odpoveď zakrúžkujte v Odpoveďovom hárku.

„Nepriatelia slovenskej slobody, nepriatelia slovenskej štátnej samostatnosti vystúpili v posledných dňoch už verejne, aby ani nie mužným bojom, ale zverským besnením zničili najkrajšie dielo slovenských dejín: náš slovenský štát. Toto besnenie, ktoré nazývajú partizánskym bojom, podobá sa celkom ich čiernych cieľom... Viete, čo sa stalo. Cudzí násilníci, Česi, Židia a slovenskí boháči zavolali si boľševických partizánov na pomoc, aby im pomohli zotročiť slovenský národ.“

- a) Slovenské národné povstanie
- b) Vyhlásenie Slovenskej republiky rád
- c) Mníchovský diktát

20. Vykonštruované politické procesy boli veľmi účinným zastrašovacím nástrojom najmä v 50. rokoch 20. storočia. Prostredníctvom nich komunistická strana demonštrovala svoju moc. Do slovenského povedomia vošli najmä tri typy procesov, v ktorých boli odsúdené skupiny obvinených.

V Odpoveďovom hárku doplňte do prázdnych okienok v tabuľke buď názov/typ procesu alebo priezviská (prípadne mená) odsúdených.

NÁZOV/TYP		proces s protikomunistickými aktivistami	
ODSÚDENÍ	Ján Vojaššák		Gustáv Husák
			Daniel Okáli
	Michal Buzalka	Eduard Tesár	

Autorky: PhDr. Anna Bocková, PhD., PhDr. Daniela Kodajová, PhD.

Recenzentka: PhDr. Ľubica Kázmerová, CSc.

© Slovenská komisia Dejepisnej olympiády

Vydal: IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2019